

СЕКЦІЯ № 1. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

ПІДСЕКЦІЯ № 1. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВО ТА ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Науковий керівник: Чепульченко Т. О., к.ю.н., доцент

ПРАВО ТА РЕЛІГІЯ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Львова Олена Леонідівна

канд. юрид. наук, старший наук. співроб. Інституту

держави і права ім. В.М. Корецького НАН України

Право відіграє особливу роль в системі соціальної регуляції. Основне призначення права полягає у тому, щоб бути потужним соціально-нормативним регулятором, визначальником можливої й обов'язкової поведінки індивідів та їх колективних утворень.

С Алексєєв підкреслює, що право як масштабний елемент, блок (підсистема) суспільства є нормативно-ціннісним регулятором [1, с. 313-314].:

- нормативним – адже право, що складається з нормативно-уніфікованих засобів і механізмів регулювання суспільних відносин, націлене на те, щоб ввести в життя людей засади загальної «нормальності», єдиного упорядкування, загальноприйнятості;

- ціннісним, адже право, вводячи в життя нормативні засади, надає оцінку життєвим явищам і процесам, і тому є підставою для того, щоб діяти «по праву» і визнавати ті чи інші вчинки в якості таких, які вчинені «не по праву».

Зокрема, право (саме природне право) привнесло в закон положення, відповідно до якого людина визнається найвищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції України 1996 року).

О. Лейст, характеризуючи сутнісні ознаки права, вказує, що ними є властивості, які характерні для права будь-якої країни і епохи, це ті якості, без яких воно не діє та не виконує своєї соціальної ролі. Серед таких ознак: нормативність, офіційне встановлення та охорона державою, системність, формальна визначеність, правосуддя, авторитетність [3, с. 51].

Деякі з цих ознак (нормативність, авторитетність та ін.) притаманні й релігії як соціальному регулятору. Відмінності, що розмежовують релігійне та правове регулювання, можна віднайти, насамперед, у природі їх виникнення та

функціональному призначенні. Саме сутність цих соціальних регуляторів характеризує їх як специфічні засоби впливу на суспільство, хоча джерела виникнення цих явищ та їх природа суттєво різняться.

Варто підкреслити, що якщо сприймати право лише у позитивістському розумінні – як сукупність норм, закріплених державною владою і забезпечуваних примусовими санкціями, - то з цієї точки зору складно пов'язати право з релігією. Так, соціологи права неодноразово наголошували, що зв'язки між релігією і правом, які існували на більш ранніх етапах розвитку суспільства, з часом були зруйновані. Право сучасної держави, писали вони, жодним чином не відображає будь-якого вищого сенсу і мети життя [2, с. 334].

Релігія, як певна ціннісно-нормативна система, обумовлює не лише думки та наміри, а й юридичну поведінку віруючих, оцінюючи її з точки зору відповідності нормам християнської моралі. Тим самим релігія, підчас, включається в процес соціального регулювання і тісно взаємодіє з правом.

У процесі регулювання суспільних відносин як право, так і релігія виступає в якості ціннісно-нормативної системи особливого роду, відрізняючись один від одного за різними критеріями.

Релігійні норми відрізняються від правових та інших соціальних норм перш за все тим, що мають своєю підставою релігійні ідеї та вірування, мають божественне походження, що розкриває їх своєрідність як соціального регулятора.

Специфіка права визначається його зв'язком з державою. Як відмічає Г. Манов, правові норми виникають безпосередньо у суспільних відносинах, однак інституціональне втілення, офіційний вираз вони отримують у законодавстві країни [4, с. 119].

Також дія правових норм обмежена територіальними межами держави. Релігія ж носить універсальний, космополітичний характер. Тому застосування релігійних норм визначається належністю особи до тієї чи іншої релігійної конфесії, а не до громадянства певної країни. Особливістю релігійних норм щодо права є те, що право як формальна установка регулює визначене коло прав і обов'язків за конкретних умов. Навіть сама логічна структура правової

норми (гіпотеза, санкція, диспозиція) завжди передбачає визначення умов, за яких застосовуватимуться ці норми.

Релігія, в свою чергу, здійснює регламентацію іншим чином, не конкретизуючи певних умов. Соціальні норми регулюють поведінку людей у суспільстві завдяки тому, як пише Ф.Тарановський, що вимоги чи веління норми зв'язують людську волю і таким чином направляють її до відомого способу дії [5, с. 69]. Тобто, релігійні норми звернені до розуму і волі людини, допомагаючи їй адаптуватися у складному і мінливому світі суспільних відносин. Як наслідок цього – питання свободи, в межах якої право і релігія розглядаються як певні мірила свободи індивіда та його відповідальності за свої дії.

Отже, право і релігія є чи ненайважливішими регуляторами суспільних відносин. З юридичної точки зору, право має пріоритет у соціальному регулюванні в силу своєї обов'язковості (імперативності), формальної визначеності і державної захищеності. У той же час, ефективність правового регулювання багато в чому залежить від узгодженої взаємодії з іншими, не юридичними регулятивними системами, у тому числі й з релігією, яка містить численні оцінки необхідної і забороненої з позиції закону поведінки, тим самим, перетинаючись із сферою правового регулювання.

Список використаних джерел:

1. Алексеев С.С. Право: азбука - теория - философия: Опыт комплексного исследования. – М.: Статут, 1999. – 712 С.
2. Берман Г.Дж. Вера и закон: примирение права и религии. – М.: Библиотека Московской школы политических исследований, 1993. – 431 с.
3. Лейст О.Э. Сущность права. Проблемы теории и философии права. – М.: ИКД «Зерцало-М», 2002. – 288 с.
4. Манов Г.Н. Теория права и государства. – М.: БЕК, 1996. – 336 с.
5. Тарановский Ф.В. Учебник энциклопедии права. – Юрьев, 1917.